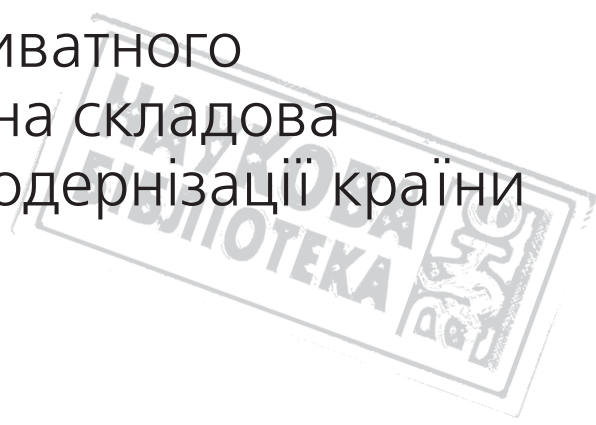

Розвиток державно-приватного партнерства як необхідна складова проведення успішної модернізації країни

Володимир ШЕДЯКОВ,
доктор соціологічних наук,
головний науковий співробітник
Національного інституту стратегічних
досліджень

Розвиток країни взагалі та здійснення форсованої модернізації зокрема залежать від досягнення суспільної злагоди на прогресивній основі, що має підтримувати творчий пошук і венчурні інвестиції та сприяти процесу творення, а також відторгати вкладання капіталу з ворожими намірами (наприклад, для наступної ліквідації конкуруючих виробництв), тим більше — кримінальні інвестиції.

Яким є за теперішніх умов найпродуктивніший для держави та власників корпорацій шлях зростання, а не руйнації продуктивного потенціалу країни? Якими є оптимальні моделі кореляції на практиці принципів соціальної справедливості та економічної ефективності? Якою має бути стратегія соціальної відповідальності держави та бізнесу, зокрема щодо людського капіталу суспільства? Ці та інші питання регулярно розглядаються на Давоському (світовому) форумі. Також світоглядне значення мають роботи Ф. А. фон Хайєка, Л. фон Мізеса та К. Поппера, які гранично чітко сформулювали проблему ефективного управління соціальними процесами та запропонували можливі варіанти її розв'язання.

Величезне значення для пошуку й культивування на українському ґрунті ефективних форм інтеграції вітчизняних традицій та передового зарубіжного досвіду має вивчення нашої історії в сфері соціальної відповідальної поведінки купецтва, прецедентів масштабного меценатства, багатьох прикладів високого служіння суспільству та допомоги країні. Застосовуючи цей важливий чинник, можна забезпечити справедливий розподіл доходів у країні, формування системи соціального партнерства та якісні трудові відносини, а також надійні соціально-економічні ліфти. А головне — не допустити руйнування можливих точок подальшого розвитку країни, зокрема пов'язаних із бюджетними та містоформувальними виробництвами — «великими батальйонами» економіки, що можуть стати, наприклад, за південнокорейським досвідом вітчизняними «чеболями» як багатоголузевими конгломератами та інтегрованими бізнес-групами під державним патронатом. Відповідальність усіх національних акторів перед суспільством, насамперед торкається балансу обов'язків та прав, з одного боку, держави, з другого — приватних підприємців [1–4].

Організація державно-приватного партнерства забезпечує довгострокове формування продуктивного се-

редовища розвитку країни та відкриває можливості сумісної зацікавленої участі в створенні та реалізації суспільно значущих проектів і поєднання для цього матеріальних та нематеріальних ресурсних баз і поділу ризиків між суспільством (державним сектором і неурядовими організаціями) та приватним сектором [5; 6]. При цьому урядові, приватні та неурядові (неприбуткові) організації використовують можливості кожної, що знижує вартість високоякісних соціальних послуг.

Актуальність цієї проблеми зумовлена передовсім тим, що державно-приватне партнерство нині є необхідним компонентом для розвитку та продуктивного використання конкурентного середовища, яке не має перетворюватися на війну всіх проти всіх, а державне регулювання та практика господарювання — на війну держави з бізнесом. Отже, розвиток відповідальної державно-приватної взаємодії є одним із вирішальних чинників успіху програм модернізації економіки та країни. Відтак без створення повноцінного промислового середовища, що сприяє тенденціям політико-економічного розвитку, та його інституційного закріплення виникає загроза втягнення до України саме недобросовісних інвестицій, трансформування капіталовкладень у різного роду зовнішні маніпуляції.

Отже, зростання конкуренції за капітал не означає байдужості до його якості. Перегрів економіки також є симптомом і чинником економічного та соціально-політичного нездоров'я, тим паче в разі залучення «гарячих грошей», кримінальних капіталів тощо. Відповідно, використання концепції корпоративного громадянства, підвищення на її основі соціальної відповідальності бізнесу — вкрай важливе питання мінімізації можливих соціально-політичних ризиків економічної діяльності, формування нової економіки та, врешті-решт, якості розвитку країни.

Проте забезпечення форсованого розвитку в умовах постсучасної рефлексивної модернізації за жорсткого ресурсного обмеження потребує концентрації на пріоритетних напрямках, масштабного ресурсного маневру, гнучкого використання здібностей населення, високого ступеня зацікавленості кожного та якісного стратегічного бачення [7].

Ідея особистого збагачення «за будь-яку ціну» не здатна бути єдиною опорою сильної держави як механізму панування загальних цілей над приватними інтересами. Навпаки, народи, що мають міцний інстинкт державотворення, під час трансформаційних процесів отримують додатковий бонус [8; 9]. Відтак немає і «втручання» держави в економіку. Воно теж існує тільки в головах теоретиків, які розуміють державу як дещо зовнішнє й чуже економіці.

Є суперечлива взаємодія ринку як форми реалізації індивідуальних інтересів в умовах поділу праці та держави як виразника спільних соціальних інтересів, що виникають із сумісної, опосередкованої ринком діяльності всіх членів суспільства. Ринок і держава виконують свої, специфічні та незамінні, функції. За такого підходу питання про пріоритетність ринку або держави, про «прорвали» або «втручання» взагалі не виникають. Отже, «на зміну механістичному гаслу «чим менше держави, тим краще для економіки» має прийти синергетичне гасло «більше економіки й більше держави» [10, № 2, с. 7]. Зокрема, в подальшому вдосконаленні організаційних форм соціального партнерства, соціальної відповідальності бізнесу, державно-приватного партнерства тощо. Соціально відповідальним є той бізнес, який, ефективно вирішуючи свої комерційні завдання, поєднує економічний успіх із рухом до соціального добробуту та екологічної безпеки.

Налагодження державно-приватного партнерства (*Public-Private Partnership, PPP*) та забезпечення соціальної відповідальності бізнесу допомагають вирішувати в суспільстві соціальні, екологічні, економічні, управлінські питання. Соціальна відповідальність, зокрема, включає дії бізнесу у сфері добродійності, збереження моральності, підтримки екологічної безпеки, забезпечення якості продукції, соціального захисту працівників, створення робочих місць і підтримки гідного рівня заробітної плати, взаємодії з місцевою спільнотою і владою тощо. Крім того, в межах інструментарію державно-приватного партнерства держава перекладає на бізнес частину витрат, відмовляється від неефективних важелів і елементів (наприклад, у муніципальних утвореннях), пом'якшує гостроту соціально-економічних проблем. Водночас бізнес отримує в довготривалі володіння державні активи, часто — на пільгових умовах, а за тривалого стійкого партнерства — можливість гарантованого ринку збуту.

Для суспільства та кожного його члена при цьому збільшується ймовірність якісного задоволення своїх потреб (за рахунок підвищення ступеня конкурентоспроможності). При цьому, з одного боку, система державно-приватного партнерства тісно пов'язана з державним регулюванням економіки, а з другого — зовсім не тотожна становленню змішаної економіки (далеко не будь-яка взаємодія бізнесу та держави в змішаній економіці може характеризуватися як елемент системи державно-приватного партнерства). Цей взаємовплив найпомітніший як за лінією організацій та інститутів громадянського суспільства, що мають помітний політичний вимір (підприємницьких об'єднань, профспілок), так і в напрямках дифузії самої корпоративної культури.

Один із ефективних напрямів організації, моделі балансування ризиків — підхід з позицій корпоративного громадянства, коли від корпорації чекають виконання обов'язків повноправного та відповідального учасника суспільних відносин. Його механізми — взаємне просування суспільних інтересів, посилення ресурсної бази, гарантування участі в підтримці середовища — допомагають форсувати досягнення цілей економічного та соціально-політичного розвитку. Нині бути корпоратив-

ним громадянином означає не тільки дотримуватися етичних норм ведення бізнесу, а й перетворювати принципи корпоративного громадянства на центральну ланку стратегії й практики бізнесу, виходячи за межі традиційної філантропічної діяльності.

Корпоративна соціальна відповідальність сьогодні характеризує те різноманіття форм, методів і напрямів реалізації зобов'язань, які добровільно для загальної вигоди приймаються корпорацією як безпосередньо в рамках бізнес-спільноти, так і поза її межами — на різних (від муніципального та регіонального до національного та міжнародного) рівнях своєї діяльності. Утім, усвідомлення соціальної відповідальності бізнесу в глобальному масштабі (від моделі, згідно з якою головною й чи не єдиною метою корпорації є забезпечення максимального прибутку для акціонерів, до моделі активної участі в житті суспільства) відбувалося складно. Відповідно, стрибок ролі якості соціально-політичної складової комунікації для довготривалого успіху корпорації відбився й у передачі координації таких функцій від локальних PR-підрозділів до вищого керівництва корпорацій, а також реалізації ширших суспільних цілей, місій та ініціатив, тобто в русі від роз'яснювального обслуговування господарського процесу до складової стратегічної лінії корпорації.

Нині вся філософія соціальної відповідальності бізнесу перед країною ґрунтується на положенні про необхідність ретельного обліку інтересів усіх зацікавлених сторін, а стратегія — на моделі соціального партнерства, гри з ненульовим результатом, де виграє кожен та зростає сукупний соціальний капітал суспільства [11]. Це стає фундаментом як внутрішньої, так і зовнішньої культури корпорації. До найбільш наочного втілення конкретики корпоративних відносин та їх зв'язку із соціальним капіталом належить волонтерство, тобто діяльність працівників корпорації зі сприяння місцевим спільнотам та їх громадянам. Водночас внесок корпорації у фінансування та налагодження процесу загальної, професійної та вищої освіти, надання інших видів допомоги передбачає, зокрема, тісну взаємодію з місцевими спільнотами, розвиток партнерських відносин із некомерційними організаціями.

Отже, серед пріоритетних напрямів соціальної відповідальності бізнесу — збільшення людського капіталу, захист навколишнього середовища, підвищення безпеки та якості споживчих товарів, охорона здоров'я, культура, покращення етнонаціональних стосунків, допомога невідьданим категоріям населення, підтримка прав людини у сфері соціально-трудова відносин та забезпечення належних умов праці, включаючи охорону здоров'я й дотримання техніки безпеки, припинення недобросовісних прийомів ведення бізнесу, якісне управління, залучення мешканців місцевих спільнот до розв'язання соціальних проблем, питання соціального розвитку всередині корпорації та за місцем її розташування.

Уся ця діяльність або безпосередньо (медичне обслуговування персоналу, створення комфортного середовища на робочому місці), або опосередковано та побічно (підвищення якісних рівнів екології та споживчих товарів, створення сприятливого соціокультурного середовища тощо) допомагає зближенню з суспільством як окремих компаній, так і бізнесу загалом. Утім, зростання продуктивності соціально-економічної системи потребує формування нових соціальних стандартів і підвищення рівня соціального управління всіма складовими соціальної (і не тільки) сфери та гармонізації їх діяльності, регламентації надмірно високих бонусів для топ-менеджерів, стандартизації міжнародної фінансової звітності, забезпечення координації дій регулювальних структур різних країн, подолання на цій основі елементів соціального безладу.

Проведення заходів зі зменшення соціальних ризиків і формування соціального партнерства — необхідна умова розвитку суспільства та країни. Уже «Німеччина Бісмарка, Велика Британія Дізраелі, Італія Джоліті не просто потребували невідкладних соціальних покра-

щень; точніше кажучи, на карту було поставлено питання будівництва націй» [12, с. 7]. Тим більше це стосується формування вектора руху до економіки знань та відповідної модернізації народного господарства. Адаптація до умов активних мультикультурних впливів і переплетіння капіталу потребує передовсім невідкладного розвитку в країні власних систем державно-приватного партнерства в регулюванні економіки, соціального партнерства на виробництві, соціокультурного середовища підприємництва та інвестиційного клімату.

Для цього в Україні, зокрема, доцільною є подальша раціоналізація ролі держави в налагодженні механізму партнерської інституційної взаємодії підприємців і персоналу з організаціями громадянського суспільства (екологів, правозахисників, споживачів), заохоченні до корисної для країни поведінки, наприклад, на рівні надання політичних гарантій, додаткових інвестицій, розширення ресурсної бази, пільг і преференцій (як загальнонаціонального рівня, так і регіональних, зокрема пов'язаних із землевідведенням, дозволами на забудову), встановленні державного замовлення, інформаційній підтримці системної соціально відповідальної поведінки корпорацій.

24

Джерела

1. Public-Private Partnerships And Community Participation On Applications Of Space Technology For Socio-Economic Development Compilation Of Policies And Practices In Selected Escape Member Countries / Economic And Social Commission For Asia And The Pacific, 2007. — Mode of access: http://www.unescap.org/idd/pubs/STAS_PPP_and_CP_in_space_applications.pdf
2. Public private partnerships (PPP) in infrastructure projects / Public auditing guidelines / Comptroller & auditor

general of India. — 2009. — Mode of access: <http://infrastructure.gov.in/pdf/ppp-project.pdf>

3. Delmon D. Understanding options for private participation (PPP) in infrastructure: Seeing the forest for the trees: PPP, PSP, BOT, DBFO, concession, lease. — World Bank, 2010.

4. Проекти в галузі інфраструктури: партнерство державного та приватного секторів / П. В. Захарченко, А. О. Сосновський, О. М. Гавриш, С. А. Ушацький. — К.: СПД Павленко, 2010. — 252 с.

5. Риски бізнеса в государственно-частном партнерстве: Национальный доклад / С. Е. Литовченко, В. А. Евсеев, А. Е. Дынкин, А. Д. Нефедьев, Я. В. Семенов. — М.: Ассоциация менеджеров, 2007. — 317 с.

6. Москаленко О. М. Міжнародний досвід участі венчурних фондів у державно-приватному партнерстві // Проблеми формування нової економіки XXI ст.: Матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. — Дніпропетровськ, 2009. — Т. 3. — С. 117—119.

7. Шаргородська Н., Бардук І. Людина про своє майбутнє // Віче. — 2009. — № 18. — С. 30—32.

8. Шедяков В. Є. Соціальна відповідальність бізнесу і сталий розвиток країни // Соціальна психологія. — 2011. — № 3 (47). — С. 69—77.

9. Шедяков В. Є. Соціальна відповідальність бізнесу за розвиток соціального капіталу суспільства // Вісник Одеського національного ун-ту. — 2011. — Т. 16. — Вип. 8. Соціологія і політичні науки. — С. 15—25.

10. Гриценко А. Методологічні основи модернізації України // Економіка України. — 2011. — № 1. — С. 38—47; № 2. — С. 4—12.

11. Перегудов С. П. Корпоративное гражданство как современная форма социальной инженерии // Мировая экономика и международные отношения. — 2005. — № 6. — С. 22—32.

12. Еспінг-Андерсен Г. Знову на шляху до хорошого суспільства? // SPERO. — 2006. — № 5. — С. 7.

Корінні причини фінансово-економічних криз капіталізму і правові шляхи їх усунення (Частина II)*

Марина БОЙКОВА,
студентка Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

4. Відсутність справжньої демократії – перша й головна системна причина криз

Свого часу зміна феодального ладу на капіталістичний була детермінована необхідністю розширеного товарного виробництва за класичною формулою К. Маркса «гроші – товар – гроші» («Г–Т–Г») із метою особистого збагачення власника на ос-

нові зростаючих потреб суспільства шляхом безперервного розширення виробництва, підвищення продуктивності та якості праці вільнонайманих працівників.

Порівняно з феодалізмом, капіталізм об'єднав ефективніших виробників, котрі не могли розвиватися без підтримки вільних людей, яким феодали, зрештою, змушені були надати свободу. Економічна причина звіль-

* Закінчення. Початок у № 10 за 2012 р.